

Pluskwiaki wodne (*Heteroptera aquatica et semiaquatica*)

STEFAN MIELEWCZYK

Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego, Polska Akademia Nauk,
ul. Bukowska 19, 60–809 Poznań

Treść. W Pieninach stwierdzono obecność 31 gatunków (48% fauny Polski). Dla tego hydrograficznie mało zróżnicowanego obszaru jest to duża liczba. Występują tu gatunki reofilne, tyrfofilne i skiofilne. Do rzadkości w faunie krajowej należą *Corixa affinis* LEACH i *Notonecta viridis mediterranea* HUTCH.

HISTORIA BADAŃ

Za inicjatora badań heteropterofauny Pienin można uważać prof. M. Nowickiego, który w zapiskach z Tatr przed 130 laty wymienia kilka gatunków pluskwiaków, a następnie dodaje: „inne gatunki z Tatr i Pienin jeszcze nie oznaczone” (Nowicki 1867).

Jednak pierwsze dla Pienin gatunki pluskwiaków wodnych podaje dopiero Smreczyński (1954). Ze skromnej ich liczby (6 gatunków zebranych głównie pod Krościenkiem) osobniki *Velia curres* (FABRICIUS, 1974) należały prawdopodobnie do niedawno wówczas poznanej *V. saulii* TAMANINI, 1947. Kilka lat później Jaczewski (1962) podaje z Pienińskiego Parku Narodowego *Velia caprai* TAMANINI, 1947, znaną tu na trzech stanowiskach.

Szczegółowe badania pluskwiaków wodnych i nawodnych całego obszaru Pienin, przeprowadzone w latach 1971–1973, stały się dla tego obszaru podstawą pierwszego monograficznego opracowania tych owadów (Mielewczyk 1978). Ogółem stwierdzono tu występowanie 31 gatunków i wszystkie te gatunki udało się też wykryć na obszarze Pienin Właściwych. Natomiast w Małych Pieninach odszukano 16, a w Pieninach Spis-
kich 13 gatunków.

CHARAKTERYSTYKA FAUNY

Pluskwiaki wodne stanowią ekologiczną grupę pluskwiaków żyjących bądź na powierzchni wody i na styku z lądem (*Amphibicorisae*), bądź w toni wodnej (*Hydrocorisae*). W Polsce są reprezentowane aktualnie przez 65 gatunków.

Jakościowo najbogatsza fauna tych owadów rozwija się w rozmaitych zbiornikach wód stojących i płynących w dolinie Dunajca, zwłaszcza od wsi Sromowce Wyżne po Sromowce Wyżne–Kąty. Wykryto tu 29 gatunków, a wśród nich nader rzadkiego w środkowej Europie wioślaka *Corixa affinis* LEACH, 1817, znanego w Polsce jeszcze tylko z Babiej Góry (Mielewczyk 1977). Podobnie występuje tu rzadki wschodnio-śroziemnomorski podgatunek *Notonecta viridis mediterranea* HUTCHINSON, 1928, wykazany poza Pieninami tylko z Tatr (Mielewczyk 1996). Dunajec i największe jego starorzecza w Sromowcach Wyżnych–Kątach i Młynie charakteryzuje obfite występowanie *Micronecta poweri* (DOUGLAS & SCOTT, 1869), która jest doskonałym wskaźnikiem czystości i dobrego natlenienia wód.

Dane dotyczące występowania *M. poweri* w Pieninach wraz z materiałami z Raby i niektórych jej dopływów posłużyły do omówienia znaczenia gatunków z rodzaju *Micronecta* KIRKALDY, 1897

dla hydrobiologicznej charakterystyki rzek górskich (Mielewczyk 1973a, 1973b). Natomiast zebrane w Pieninach (również na obszarze PPN) bogate materiały i obserwacje dotyczące *Velia saulii* i *V. caprai* stały się podstawą bliższego poznania ich ekologii i biologii, a zwłaszcza morfologii i wyróżnienia cech służących do łatwego rozpoznawania imagines i larw obu tych gatunków (Mielewczyk 1980).

W oparciu o zasadnicze opracowanie heteropterofauny wodnej Pienin (Mielewczyk 1978) zamieszczono pewne wzmianki o niektórych gatunkach w ogólnej charakterystyce faunistycznej środowisk wodnych (Biesiadka 1979) i w ogólnym omówieniu owadów tego obszaru (Bazyluk, Liana 1982).

Heteropterofauna wodnych środowisk Pienin obejmuje 48% gatunków krajowych. W stosunku do innych krain wyróżnia się obecnością nader rzadko spotykanych elementów naszej fauny: *Corix affinis* i *Notonecta viridis mediterranea*. Charakteryzuje ją duża liczebność *Micronecta poweri* oraz obecność *M. griseola* HORVÁTH, 1899, *Hydrometra stagnorum* (LINNAEUS, 1758) i *Nepa cinerea* LINNAEUS, 1758, które nie wkraczają na obszar Tatr. Jednocześnie licznie występują tu reofilne *Velia saulii* i *V. caprai* oraz głównie podgórsko-górski *Gerris gibbifer* SCHUMMEL, 1832. Ogólnie zatem heteropterofauna wód Pienin ma charakter podgórski, a gatunków wyłącznie tu występujących brak.

W Pienińskim Parku Narodowym heteropterofaunę tę tworzy 11 gatunków. Ze względu na dużą lesistość tego obszaru charakterystyczny jest tu element cieniolutny (skiofilny), a także związany z torfowiskami (tyrfofilny). Gatunkami skiofilnymi są tu przedstawiciele rodzaju *Velia* LATREILLE, głównie *V. caprai* oraz drobnozbiornikowe *Gerris lateralis* SCHUMMEL, 1832 i *G. gibbifer*, który lokalnie jawi się jako tyrfofil. Natomiast zdecydowanym tyrfofilem jest tu *Hebrus ruficeps* THOMSON, 1871.

Nazwy niektórych gatunków były z Pienin podawane w nieaktualnych połączeniach z nazwami rodzajowymi, a *Velia saulii* błędnie oznaczona jako *V. currens*, która w Polsce nie występuje.

PIŚMIENNICTWO

- Bazyluk W., Liana A. 1982. Owady. [W:] K. Zarzycki (red.), Przyroda Pienin w obliczu zmian. — *Studia Nat.*, Ser. B, Wyd. pop.-nauk., **30**: 264–291.
- Biesiadka E. 1979. Ogólna charakterystyka faunistyczna środowisk wodnych Pienin. — *Fragm. faun.*, **24**(8): 283–293.
- Jaczewski T. 1962. Gatunki rodzaju *Velia* LATR. występujące w Polsce (*Heteroptera, Veliidae*). — *Polskie Pismo ent.*, **32**(18): 235–242.
- Mielewczyk S. 1973a. Znaczenie gatunków z rodzaju *Micronecta* KIRK. (*Heteroptera*) dla hydrobiologicznej charakterystyki rzek górskich. [W:] IV Zjazd Hydrobiologów Polskich. Streszczenia referatów. — Poznań, 81 s.
- Mielewczyk S. 1973b. *Heteroptera* of the River Raba, some of its tributaries and riverine reservoirs. — *Acta hydrobiol.*, **15**(4): 387–400.
- Mielewczyk S. 1977. Materiały do znajomości pluskwiaków wodnych (*Heteroptera*) Babiej Góry i jej podnóża. — *Przeł. zool.*, **21**(4): 334–338.
- Mielewczyk S. 1978. Pluskwiaki wodne (*Heteroptera aquatica* et *semiaquatica*) Pienin. — *Fragm. faun.*, **22**(7): 295–336.
- Mielewczyk S. 1980. Zur Ökologie, Biologie und Morphologie von *Velia saulii* TAM. und *V. caprai* TAM. (*Heteroptera, Veliidae*). — *Annl. zool. Warsz.*, **35**(21): 285–305.
- Mielewczyk S. 1996. Stan poznania pluskwiaków wodnych (*Heteroptera aquatica* et *semiaquatica*) Tatrzańskiego Parku Narodowego. [W:] Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego a Człowiek. 2. Biologia. — Kraków-Zakopane, ss. 90–91.
- Nowicki M. 1867. Zapiski z fauny tatrzańskiej. — *Spraw. Kom. fizyograf.*, **1**: 179–206.
- Smreczyński S. (sen.) 1954. Materiały do fauny pluskwiaków (*Hemiptera*) Polski. — *Fragm. faun.*, **7**(1): 1–146.

SUMMARY

Fauna of water bugs in Pieniny mountains (31 species) constitute 48% of Polish fauna. It contains such rarities as *Corixa affinis* LEACH and *Notonecta viridis mediterranea* HUTCH. No species occurring exclusively in Pieniny have been detected. Rheophilous, tyrphophilous and skiophilous species have been documented. The highest diversity of species was found near Sromowce Wyżne in the valley of the Dunajec river.